

Zda a jak oslovit veřejnost?

V debatách o vztahu ekologicky orientovaných skupin a organizací k veřejnosti je vždy přítomen zamlčený předpoklad, že navázání dialogu mezi alternativními environmentalisty a širokou veřejností je navýsost potřebná a pro řešení ekologického problému nesmírně užitečná věc.

S vědomím, že domněnky je třeba vyslovovat obezřetně, vyslovuji hypotézu, že tvrzení členů ekologicky orientovaných organizací o potřebě působit na veřejnost jsou spíše racionální konstrukcí lidí, kteří jsou si vědomi politického významu podpory veřejnosti, než projevem autentické touhy porozumět si s ní. Netvrdím, že se alternativní environmentalisté přetvařují. Spíše se domnívám, že si nejsou plně vědomi, jak lpí na pocitu, že pouze oni prozíreli a bez naděje na velký úspěch volají do tmy nepochopení. Sám někdy prožívám podobné pocity. Je to tehdy, když moje argumentace vycházející z perspektivy dlouhodobých dopadů lidského jednání na rozvětvenou síť funkcí krajiny, naráží na neúprosnou logiku krátkodobých, výlučně lidských cílů. Jsem přesvědčen, že **způsob**, jakým člověk poučený ekologií reaguje na tento „náraz“, rozhoduje o tom, zda veřejnost bude, či nebude oslovena.

Pokusím se tuto myšlenku trochu rozvést.

Není pochyb o tom, že postoje veřejnosti a ekologicky zaměřených mimovládních organizací se zřetelně z řady hledisek - liší. Pokud veřejnost ztotožňuje „životní prostředí“ s dobrými podmínkami zdravého života rodiny, členové ekologicky zaměřených organizací považují za „životní prostředí“ krajinu, která je společným domovem všech biologických druhů. Pro veřejnost se „zdravé životní prostředí“ skládá z dílčích prvků široce chápané spotřeby - nezávadné vody, netoxických potravin, čistého vzduchu, kvalitních léčiv, zeleně kolem příbytků, oděvů, které nevyvolávají alergické reakce atd. „Nezávadnost“ těchto dílčích prvků konzumu zajímá veřejnost teprve v momentě spotřeby. Pro členy alternativních hnutí je něco takového „nepochopitelné“. Podmínky zdravého života lidí i ostatních biologických druhů vnímají jako vnitřně provázaný celek, který nemůže být zdravý v případě, že někde je v něm něco nezdravého. Pokud je veřejnost ochotna připustit, že zdraví krajiny a přírody může být do jisté míry obětováno ve prospěch takových „neodmyslitelných“ podmínek zdravého života, jakými jsou stabilní zaměstnání, stabilní příjem a „slušná životní úroveň“, pak členové alternativních hnutí považují zaměstnání, příjem a vybavení domácnosti za smysluplné pouze tehdy,

nejsou-li získány na úkor ekologické stability krajiny a pestrosti přírody.

Pro veřejnost je většinou důležité, zda má zajištěny podmínky zdravého života na příští den, měsíc či rok. Členové alternativních organizací vnímají jako pošetilou snahu zajistit si zdravé předměty denní spotřeby způsobem, který může v bližší či vzdálenější budoucnosti ohrozit podmínky života všech vzájemně závislých tvorů.

Na této rozdílnosti postojů je pozoruhodné, že se vztahuje převážně na představy o podmínkách zdravého, lidsky důstojného a sociálně spravedlivého stylu života celé společnosti. Nevztahuje se však na samotné hodnoty zdraví, lidské důstojnosti a sociální spravedlnosti.

Na tuto skutečnost mě upozornily výsledky případové studie konfliktu o řešení otázky Novomlýnských nádrží. Skalní zastánci zachování a začlenění vybudovaných nádrží do krajiny se od zastánců vypouštění a postupné či jednorázové revitalizace původní lužní krajiny lišili pojetím pojmu „životní prostředí“, názorem na význam vody a celostně pojeté krajiny pro uchování důstojných a zdravých podmínek lidského života i v názoru na to, zda je ekonomická stabilita podmínkou dobrého životního prostředí nebo naopak. Společně však sdíleli názory, že součástí lidského štěstí je zdraví, existenční zajištění a sociální jistota. Jejich představy o strukturování světa a podmínkách zdravého života se lišily mnohem více než jejich hodnotové preference.

Kdykoliv jsem tuto informaci zveřejnil, setkal jsem se s odmítavými reakcemi členů alternativních organizací. Nechtěli připustit, že mají něco společného s „těmi technokraty“, jejichž postoje se nápadně podobaly popsáním postojům veřejnosti. Pokud bych upřímně toužil navázat dialog a dosáhnout porozumění se zastánci zachování nádrží, potažmo se širokou veřejností, zajásal bych nad zjištěním, že některé naše představy jsou společné. Měl bych radost, že existuje něco, od čeho se dialog může odvíjet. Členové alternativních organizací se však cítili dotčeni informací, že existuje podobnost mezi nimi a „technokraty“. Záleželo jim více na pocitu odlišnosti než na šanci, kterou společně sdílené hodnotové představy skýtají pro navázání kontaktu.

Nechci překotně paušalizovat. Postoje členů ekologických iniciativ nejsou jednotné a existují v nich rozdíly. Dříve než položím otázku: „Jak na veřejnost působit,“ musím upozornit, že zásadní problém je v tom, zda na ni ekologická hnutí skutečně zapůsobit chtějí. Zatím to vypadá spíše tak, že veřejnost nebere „ty extrémisty“ vážně a ekologičtí aktivisté sfeží nedotknutelnost vlastní svatyně. Obě strany čekají, až ti druzí pochopí svůj omyl a „zmoudří“. Za těchto okolností je ovšem dialog či vzájemné oslovení a porozumění zcela nemožné.

Jsem si vědom, že tato úvaha je poněkud schematická. Úmyslně jsem ji typologicky vyhotil, abych upozornil na zásadní skutečnost: Odpověď na otázku, zda upřímně chceme oslovit veřejnost, je nevyhnutelnou součástí odpovědi na otázku: „Jak oslovit veřejnost?“ Je třeba pečlivě rozlišovat mezi dvěma modely:

- Model první: Oslovit veřejnost *se snahou nekompromisně prosadit svoje alternativní ekologické strategie.*

- Model druhý: Oslovit veřejnost *se záměrem opravdivé výměny názorů, bez snahy o jednostranné přesvědčování a prosazování vlastních představ.*

Pokud se ekologičtí aktivisté obracejí k veřejnosti s cílem demonstrovat a sfežit „čistotu svých alternativních strategií“, jsou pokusy o oslovení veřejného mínění prázdným a nesrozumitelným gestem. Vzhledem ke zmíněným rozdílům mezi pohledy většiny občanů a ekologických aktivistů na svět, jsou vyslovené myšlenky nesrozumitelné, užívány jazyk cizí a nepochopitelný, význam použitých příkladů dezinterpretován. Výsledkem je prohloubení vzájemné distance, posílení image „extremismu“ v očích veřejnosti a utvrzení pocitu nepochopení a vyloučení u alternativních.

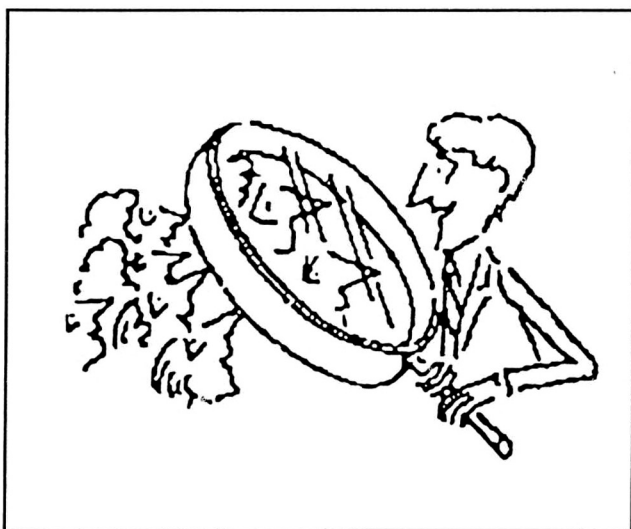
Právě tento efekt měla kampaň zaměřená na změnu vývoje Novomlýnských nádrží. Obyvatelé okolních vesnic původně nebyli projektu nádrží příliš nakloněni. Do jisté míry je popuzovalo, že jim byl vnucen mocí, která se neohlížela na jejich názor. Rok 1990, kdy byly diskuse kolem

snahy nahradit vodní plochu vzrostlou zelení nejzřetlivější, zastihl místní veřejnost v poněkud rozporuplné situaci. Lidé nebyli čerstvě dobudovanými nádržemi příliš nadšeni a měli chuť vylít si vztek na právě odstoupivší mocné. Současně ale byli na pochybách, zda by ztráta proinvestovaných miliard a obnovení stavebního ruchu v obcích, nebyla příliš velkou cenou za nejistou možnost návratu luhů pod Pálavu.

V dané situaci bylo třeba uvážlivě a srozumitelně argumentovat, hovořit k lidem jejich jazykem a „*tlumočit*“ ekologické strategie do řeči místních poměrů. Bylo třeba, aby na veřejnosti argumentovali místní zastánci ekologicky uvážlivých úprav nádrží. Namísto toho se sem sjeli ochránci přírody z Brna, Plzně, Liberce a dalších míst, kteří v očích domácích lidí představovali vetřelce, usilující se rozhodovat o životě v okolí nádrží bez ohledu na jejich mínění. Tutéž roli sehrál v očích místních obyvatel tehdejší ministr Dejmal. Sdělovací prostředky prezentovaly celou věc jako střet zastánců dvou extrémních stanovisek: „vypustit“ či „nevypustit“. Ekologické iniciativy se příliš nepokoušely navázat kontakt s místními lidmi. Nečinily tak ani v průběhu mítinků a demonstrací, ani prostřednictvím sdělovacích prostředků. Pokud takové pokusy podnikly, argumentovaly způsobem pro řadu místních lidí nepochopitelným. Například staré paní, která byla šťastná, že z okolí jejího domu zmizeli komáři, řekli, že komáři patří do krajiny. Není divu, že babička pojala myšlenku přivázat nějakého mladého vlasatce mezi komáry, ať si užije toho, co ona zkoušela třicet let. Domnívám se, že základem nepochopení byla (a je) skutečnost, že ekologičtí aktivisté přistupovali k celé věci z pozice prvního modelu komunikace s veřejností. Přesvědčení, že mají pravdu, nepřemýšleli o tom, že je třeba poznat, uznat a dokonce přijmout část pravdy druhé. Bez tohoto kroku však nemohli (a asi ani nechtěli) najít s místní veřejností společnou řeč.

Pokusím se teoreticky, snad poněkud idealizovaně, zkonstruovat, jak by tato situace vypadala, pokud by ochránci přírody v momentě „nárazu“ na krátkodobé a dílčí zájmy obyvatel jižní Moravy použili druhý z modelů komunikace s místní veřejností.

V den, na který by byla vyhlášena „Akce špunt“, by se do vesnic v okolí Novomlýnských nádrží vydali mladí i starší ochránci přírody oblečení tak, aby co nejméně provokovali. Šli by s pocitem, že neznají celou pravdu, přístupni novým informacím, přesvědčení, že jejich úkolem je ptát se, zatímco vysvětlovat by měli pouze v případech, že budou tázáni. V hospodách, na návších a v obchodech by se pokoušeli navázat kontakt s místními obyvateli. Oslovovali by je zvdavě: „Promiňte, máme rádi přírodu, ale moc toho o situaci tady nevíme. Řekněte nám, o co tady vlastně podle vašeho názoru jde?“ Na případné provokace vodohospodářů a některých domácích lidí by odpovídali omluvou: „Promiňte, nezlobte se. Nechceme nikomu ubližovat. Rádi bychom přišli na to, jestli je návrat pestrého života přírody do okolí vašich domovů překážkou vašeho spokojeného života nebo ne. Rádi bychom věřili, že se obě věci dají skloubit. Problém

je v tom, že to tady moc neznáme a vás zase ve škole neučili ekologii."

Dejme tomu, že by se někdo zeptal: „A co to je ta vaše ekologie?“ V odpověď by se mu místo abstraktních litání o tom, že vše souvisí se vším, nabídla otázka: „Slyšeli jsme, že lidé tady dřív odváděli povodňovou vodu pečlivě udržovanými kanály zpět do Dyje. Voda rychle odtekla a komáři se nestihli v chladném jarním počasí příliš rozmnožit a vylíhnout. Moc o tom nevíme, ale myslíme si, že to mohlo být ekologické řešení problémů s povodněmi. Nevíte o tom něco víc?“ Touhle otázkou by pokorný environmentalista trefil hned několik hřebíků na hlavičku: Nepodráždil by starší občany, přesvědčené o tom, že zdejšímu kraji rozumí lépe než jiní, snahou „být chytřejší“. Upozornil by na to, že existují takové technicky možné úpravy vodního režimu na dně dnešních nádrží, které by při vypouštění mohly zabránit vzniku obávaných „bahňáček plných komárů“ a dalších „parazitů“. Místním lidem i sám sobě by naznačil, že existovala a existují řešení, která nevylučují spojení diverzifikace kraji-

ny s dlouhodobými i krátkodobými zájmy lidí. Zahájil by debatu o řešení věci, místo aby pokračoval v debatě o tom, kdo je chytřejší.

Smyslem konfrontace uvedených modelů komunikace s veřejností je upozornit na existenci zásadní otázky: „Patří ekologicky orientované nevládní organizace do této společnosti?“, resp.: „Nepatří do ní pouze tím, že smyslem své existence učinila neustálé poukazování na neschopnost veřejnosti pochopit poselství ekologických alternativ?“

Domnívám se, že odpověď na tuto otázku závisí na budoucím sebepojetí samotných environmentálních organizací. Lpění na pocitu vlastní výjimečnosti a úzkostlivá snaha nevpustit do své představy o světě ani zrnko pravdy „těch druhých“ by znamenala setrvání v pozici extravagantní menšiny, kterou nikdo nebere vážně. Upřímná snaha pochopit okolí a pokoušet se začlenit alespoň část jeho „pravdy“ do vlastní představy o podmínkách důstojného života by sice znamenala nejednu obtíž, umožnila by však vliv ekologických představ o světě na veřejné mínění a rozhodování lidí.

